

Lisette Schuitemaker

Gelukkig zonder kinderen

Mensen wereldwijd over hun keus en hun leven

Spectrum

Oorspronkelijke titel: *Childless Living*
Redactie: Aimée Warmerdam (concept)
Omslagontwerp: Moker Ontwerp
Auteursfoto: BMH Fotografie
Zetwerk: Elgraphic

ISBN 978 90 00 36542 5
ISBN 978 90 00 36543 2 (e-book)
NUR 770, 740

© 2019 Lisette Schuitemaker
This edition was arranged with Findhorn Press, a division of Inner Traditions, Bear & Co through Blackbird Literary Agency, Baarn, The Netherlands

Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum bv, Amsterdam
Eerste druk, 2019

Spectrum maakt deel uit van Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum bv,
Postbus 23202
1100 DS Amsterdam

www.spectrumlifestyle.nl

Spectrum Lifestyle Boeken

[spectrumlifestyleboeken](https://www.instagram.com/spectrumlifestyleboeken)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veele-
voudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of open-
baar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, me-
chanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Introductie	9
-------------	---

I Lente: belofte en potentieel

1. Het dilemma	23
2. De innerlijke film	26
3. Nichten en neven	30
4. Een positieve keus	35
5. Hoofd, hart en hormonen	48
6. Mijn lente	55
7. Een ander leven	59
8. De ouderschaal	67
9. Teken des tijds	71
10. De geboorte van de pil	77
11. Veel verschillende levensstijlen	82
12. Geen reden, ook goed	87
13. Kernkwaliteiten: onconventioneel en autonoom	93

II Zomer: groei en actie

14. Worden wie we zijn	99
15. Levenskeuzes	101
16. Andere dingen te doen	108
17. Als het niet gebeurt	115

18. Een nieuw verhaal	120
19. Mijn zomer	125
20. Het punt van egoïsme	128
21. Genoeg aan onszelf	138
22. Het single bestaan	142
23. Nieuwe vrienden vinden	149
24. Tante- en oomschap	153
25. Een beter antwoord	161
26. Kernkwaliteiten: initiatiefrijk, zelfbepalend en zelfgenoeg	168

III Herfst: oogst en reflectie

27. Aanwezig zijn	175
28. De jaren van wijsheid	179
29. Onze ouders	184
30. Dank aan de pioniers	195
31. Mijn herfst	204
32. Een een-op-eenrelatie	208
33. Kinderen in ons leven	212
34. De grote 'o'	221
35. Onze verliezen nemen	225
36. De spijkwestie	230
37. Tijd te over	236
38. Kernkwaliteit: zelfvervullend	240

IV Winter: contemplatie en afronding

39. Een goed leven	245
40. Wat we achterlaten	249
41. Ons testament	253
42. Twee uitersten	259
43. Oudere wezen	265

44. Mijn winter	273
45. Klaar om te gaan	281
Een lijst van boeken	286
Mijn grote dank	299
Over de auteur	303

Introductie

Ineens staan wij, mensen zonder kinderen, in de belangstelling. We doemen op als een schip uit de mist en dan blijken we een hele vloot te zijn. Zelf wisten we allang dat we er waren, zoals Amerika er was voordat Columbus er voet aan wal zette. Nu lijken we ontdekt te zijn. Wekelijks verschijnen er stukken over ons in kranten en tijdschriften. Over millennials die later aan seks beginnen en zeker weten dat ze het leven van hun ouders niet gaan kopiëren. Over de kinderloze leiders van Europese landen. Over hoe ver mensen met een kinderwens bereid zijn te gaan en waar we als maatschappij een grens zouden willen, kunnen of moeten trekken. Over hoeveel van ons er eigenlijk blijken te zijn die geen kinderen krijgen, hebben of willen.

Onze vloot bestaat uit ranke jachten van jonge mensen die wel een gezin willen, ooit, maar in elk geval nog niet nu. Dit deel van ons wil nog volop van de vrijheid genieten, kijken wat we kunnen en wie we zijn, de deur achter ons dichttrekken en een weekend, een paar weken of een heel jaar weg. We kunnen ons nauwelijks voorstellen wat ons ertoe zou bewegen om deze vrijheid te laten varen. Hormonen, natuurlijk. De zachte dwang van familie en vrienden die, alsof er een teken is gegeven, plotseling allemaal met baby's bezig zijn. Het hart dat nieuwsgierig is naar dat ene nieuwe mensje dat uit de liefde van twee voort kan komen.

We hebben stevige sleepers in onze vloot van mensen die bewust besloten hebben om hun liefde wijder te verspreiden dan voornamelijk onder het eigen kroost. Dit deel van ons werkt veelal full-time, en vangt vaak de beperkte beschikbaarheid op van collega's die nu eenmaal na vijven snel weg moeten, omdat het kinderdagverblijf sluit of omdat oppassende grootouders aan het eind van hun Latijn zijn.

Kano's zijn er van de solitaireren die genieten van hun eigen gezelschap en de rust in hun huis en hun hoofd, die zich willen wijden aan hun interesses en zichzelf goed genoeg kennen om te weten dat ze geen oudermateriaal zijn. Paren peddelen in tweepersoonskajaks waarin we lang stil kunnen zijn, elk verzonken in onze eigen gedachten, geen van tweeën inbreuk makend op de ruimte van de ander, diep betrokken bij de rode draad in elkaars bestaan.

Slanke sloepen doemen op van diegenen onder ons die graag kinderen hadden gewild, maar aan wie ze niet werden gegeven. Sommigen hebben het roer direct omgegooid toen bleek dat het zaad te zwak was, het ei bleef steken of er anderszins belemmeringen waren voor een zwangerschap die bij anderen zo vanzelfsprekend leek. Anderen hebben er lang over gedaan om zich te verzoenen met de harde werkelijkheid dat kinderen hun niet waren gegund. Mettertijd hebben we een nieuwe koers uitgezet voor een zinvol bestaan van werk, vrijwilligerstaken en kinderen van anderen met wie we onze levenservaring konden delen. Soms hebben we niet opgegeven, maar zijn we jarenlang doorgegaan met vruchteloze pogingen om het onmogelijke toch af te dwingen. In trajecten met de technologie van deze tijd hebben we keer op keer gehoopt dat het alsnog zou lukken om zwanger te worden en de zwangerschap tot een goed einde te brengen. In onze wanhoop overschreden we soms grenzen die we ooit voor heilig hielden. Anderen waren tot eigen verrassing heimelijk opgelucht toen be-

vruchting uitbleef. Misschien hadden we diep in ons hart altijd geweten, maar nooit durven toegeven, zelfs niet aan onszelf, dat het ouderschap ons niet echt trok. We dachten dat het moest. We waren bang vreemd gevonden te worden, dus hadden we ons best gedaan om ons aan te passen en onze hang naar een onconventionele levensstijl te onderdrukken.

Fluisterboten vervoeren degenen die diep in de vorige eeuw werden geboren en die zelden of nooit met elkaar, familie of vrienden van hun kinderloosheid hebben gerept, omdat je dat toen nu eenmaal niet deed. We hebben onze lippen op elkaar gehouden. We deden naar de buitenwereld net of alles goed was. Innerlijk wisten we ons vaak geen raad. We voelden ons alleen met ons verbijsterende lot en langzaam kwamen we tot aanvaarding van hoe ons leven blijkbaar liep. Toch blijft een gevoel van rouw altijd bij ons, om het leven dat we niet hebben. Op cruciale momenten kan het gemis ineens opspelen en ons weer peilloos verdrietig maken om wat nooit kwam.

Draagvleugelboten worden bevolkt door degenen die een spirituele weg bewandelen. In de toewijding aan het ene is of was geen plek voor een gezin, en soms ook niet voor een relatie. Hoewel onze zelfopgelegde onthouding lang niet altijd makkelijk is vol te houden, scheppen we vreugde in ons geloof en in het werk dat we doen, dat we zien als een uiting van die ene overheersende liefde van het goddelijke.

Een snelgroeiend aantal van ons bevaart reddingsboten, omdat we bezorgd zijn over de penibele staat van de aarde en de rol die wij daarin als mensheid spelen. We beschouwen overbevolking als de voornaamste oorzaak van de milieucrisis, de voedselschaarste, de problemen met drinkwater, het uitsterven van diersoorten en de afnemende biodiversiteit. Aan dat mondiale probleem willen we niet bijdragen door nog iemand op aarde neer te zetten.

Voorvechters van emancipatie en feminisme zitten aan het roer van loodsboten die vrouwen wereldwijd de weg wijzen naar een ander bestaan dan dat van het traditionele ‘moeder, de vrouw’. Dit moedige deel van ons heeft gevochten voor gelijke rechten in wetgeving en werk, gedemonstreerd tegen uitbuiting van vrouwen en minderheidsgroeperingen, en kwam op voor een seksuele zelfbeschikking die door de volgende generatie voor volkomen vanzelfsprekend werd gehouden. Het gevecht is nog niet voorbij, want paternalisme en onderdrukking van vrouwen en iedereen die ‘anders’ is, zijn nog aan de orde van de dag.

Onzichtbaar blijven de onderzeeërs waarin sommigen onder ons in diepe wateren onze eigen gang gaan, ons leven niet echt op de radar, wat we nalaten onopgemerkt, behalve voor mensen dicht om ons heen. We doen ons werk, we hebben onze liefhebberijen, we leveren onze bijdrage en zijn in stilte bang dat er niemand voor ons klaar zal staan als het erop aankomt. Toch hadden we niet anders gekund. Dit is ons leven.

Cruiseschepen maken ook deel uit van onze vloot, vol tantes en ooms die buiten de schoolvakanties om weg kunnen. Wij leven nichten, neven en andere jonge mensen een alternatief bestaan voor dan wat ze gewoonlijk aan gezinsleven om zich heen zien. We luisteren naar verhalen over problemen met hun ouders en de onvermijdelijke gezinsdynamiek. We zien wie ze zijn, omdat we ze niet hoeven op te voeden en zij op hun beurt met ons niets hoeven uit te vechten.

Stoere platbodems worden bevaren door degenen onder ons die een partner vonden die al kinderen had en die, na een scheiding of dood van de geliefde, niet nog eens opnieuw wilde beginnen. Wij werden in die gebroken gezinnen niet altijd met open armen ontvangen. We hebben moeten leren laveren en hebben op onze handen moeten leren zitten, omdat we de ouder niet waren, maar de

inwonende partner, de stiefmoeder, de surrogaatvader die, hoeveel we ook om de kinderen gaven, het gezag van de biologische ouder niet had.

Op traditionele wateren zeilen op feloecka's de vrouwen onder ons die nooit trouwden en daarmee de hele discussie over wel of geen kinderen wisten te vermijden. Waarom wij per se alleen willen blijven, wordt ons om de haverklap gevraagd. We hebben andere dingen te doen, is ons antwoord. We willen werken, we willen onafhankelijk zijn, onze eigen baas.

De hedonisten onder ons die hard werken, goed verdienen en wel van een feestje houden bevolken prachtige jachten. Lekker een weekend weg is voor ons geen punt, omdat we allang wisten dat het ons niet zou liggen om tot onze knieën in de luiers te zitten of in weer en wind aanmoedigend langs de lijn van een sportveld te staan. Wanneer de kinderen van onze oude vrienden het huis uit zijn, krijgen die mensen ook meer tijd. Nu onze levens weer op elkaar lijken, leggen we de loopplank uit en verwelkomen we ze in ons vrije en volle bestaan. We hebben wel enige belangstelling voor verhalen over hun kinderen en foto's van hun kleinkinderen, maar met mate. Dat kun je ons niet kwalijk nemen en wie dat wel doet, valt al snel weer uit ons actieve bestand.

Zo varen wij zonder kinderen op onze eigen bootjes, jachten, schepen en sloepen. Allemaal met een eigen koers en een eigen verhaal. We komen uit alle windrichtingen, maar wat we gemeenschappelijk hebben, is dat we meer uit te leggen hebben – aan onszelf en aan de buitenwereld – dan mensen die het gebaande pad van het ouderschap volgen. Buiten de lijntjes kleurend delen we ook een aantal eigenschappen. We houden ervan onze levens in niet-traditionele patronen te weven. We zijn autonoom en onconventioneel. Zonder een kleine die moet worden gevoed, aangekleed, naar school gebracht, bij de les gehouden en opge-

voed, ligt het initiatief bij ons. We voeren onze eigen regie, aangezien we elke nieuwe dag de reden om op te staan en naar buiten te gaan om de frisse lucht op te snuiven en onze boodschappen te halen in onszelf moeten vinden. Wanneer er geen anderen zijn om tegen te praten, mee te koken of een film te kijken, moeten we in staat zijn om te genieten van ons eigen gezelschap. We hebben genoeg aan onszelf, en aangezien wij de enigen zijn die inhoud aan ons leven kunnen geven, zullen we ook zelfvervullend moeten worden of zijn.

Waarom dit boek

Het idee voor dit boek ontstond door een onverwacht open gesprek bij de lancering van de Engelstalige versie van een van mijn vorige boeken, *The Eldest Daughter Effect*, in Londen in november 2016. Toen ik mijn sessie startte over de verhalen die wij onszelf als oudste dochters vertellen, trapte ik af met te zeggen dat ik het niet makkelijk had gevonden om de eerstgeborene van vier te zijn. Daarna meldde ik, heel anders dan mijn plan was, dat dit een van de redenen was dat ik zelf geen kinderen had. Andere vrouwen zonder kinderen sprongen daarop in en zo ontstond een intiem gesprek over al dan niet moeder zijn.

Deze delicate uitwisseling bleef door mijn gedachten dwalen en toen ik eens goed om me heen keek, was ik verbaasd hoeveel mensen zonder kinderen ik eigenlijk kende. Drie van de zes neven en nichten aan mijn vaders kant hebben geen nageslacht. Mijn partner noch een van zijn zussen heeft ooit kinderen gewild. Zijn broer en twee andere zussen hebben in totaal zes kinderen, van wie twee zonder eigen kroost. Van mijn tien beste vriendinnen hebben er vijf geen kinderen. Sommigen hadden wel van een gezin gedroomd, dat wist ik, maar ik realiseerde me ook dat ik zelfs van mensen die me zeer na aan het hart liggen vaak niet precies wist

hoe ze tegen hun kinderloosheid aankeken, wat er in het verleden was gebeurd en of ze zich zorgen maakten over de toekomst.

Ik begon het onderwerp bij vrienden aan te kaarten en er ontsponnen zich gesprekken die we nooit eerder hadden gehad. Het bleek ook niet moeilijk andere mensen bereid te vinden om te praten over het wat, hoe en waarom van hun kinderloosheid, of de keus om niet voor het ouderschap te gaan. Op een gegeven moment voelde ik me zelfs enigszins overstelpt door de vele reacties van vrienden van vrienden die vrijwel nooit met iemand over hun kinderloze bestaan spraken, mensen die me vonden door mijn berichten op sociale media en volslagen vreemden die me op feestjes hun levensverhaal vertelden.

Met dit onderwerp bleek ik een sleutel te hebben gevonden tot geheime ruimtes van gedachten van mensen over zichzelf en hun cruciale levenskeuzes. Ik werd deelgenoot van diepe eenzaamheid en twijfel in levens die er op het eerste gezicht prima uitzagen. Ik werd geïnspireerd door de toewijding van mensen die altijd al hadden geweten dat kinderen geen deel uitmaakten van hun levenspad. Al met al werd ik geraakt door de hoeveelheid liefde die het merendeel van ons, mensen zonder kinderen, tentoonspreidt in werk, vrijwilligersklussen, cirkels van familie en vrienden, de gemeenschap, jonge mensen in ons leven, huisdieren, planten, toevallige ontmoetingen met vreemden, boeken die we schrijven, plekken die we bezoeken, kunst die we bewonderen, muziek waar we van genieten, besturen waar we in zitten, ons eigen huis – en ons alleen zijn.

Bizar gelukkig

In een ideale wereld zou ik met ten minste één persoon uit elke uit-
hoek van de wereld een gesprek hebben gevoerd over dit onder-
werp, dus besloot ik een vragenlijst te ontwikkelen die dat voor me

kon doen. Tijdens een jaarlijks diner voor powervrouwen ontmoette ik dataresearcher Marian Dragt. Blij met haar volle, kinderloze bestaan ging zij onmiddellijk in op mijn verzoek om mijn onderzoek te professionaliseren. Ik stuurde haar mijn vragenlijst, die ik vrij intuïtief had samengesteld op basis van mijn eigen ervaring, de gesprekken die ik inmiddels had gevoerd en boeken over het onderwerp die ik op het spoor was gekomen. In drie efficiënte sessies kwamen we tot een online enquête in het Engels, die we testten op vrienden in vier landen, aanpasten en vervolgens uitzetten op sociale media en mijn website. Toen ik zes weken later bij haar aanbelde om de resultaten te bespreken, deed Marian Dragt met een grote glimlach de deur open.

‘Je hebt een bizar gelukkig segment van de wereldbevolking bereikt,’ zei ze terwijl ze een grote pot thee voor ons zette. ‘Ze zijn buitengewoon blij met hun leven, hun eigen ontwikkeling en de bijdrage die ze naar hun idee leveren aan de wereld.’

Met de 715 mensen die aan de vragenlijst waren begonnen en de 502 die ook de persoonlijke gegevens invulden, hadden we wat in de wetenschap een aselechte steekproef wordt genoemd. Marian Dragt keek me streng aan – een duizendpoot met een brein dat met de snelheid van het licht data kan analyseren, die gepassioneerd is om technologie in te zetten om mensen meer inzicht te geven en die het allerliefst als mezzosopraan barokmuziek zingt. Ik zag haar ogen twinkelen achter haar brillenglazen terwijl ze mij ervan probeerde te doordringen dat ik niet mocht generaliseren op basis van de gegevens die we hadden verzameld, omdat we het onderzoek maar één keer hadden uitgevoerd, en dan ook nog zonder controlegroep.

Ze liet me de lijst zien van de landen van onze respondenten. De Nederlanders stonden bovenaan met 171 deelnemers, gevolgd door 78 uit de Verenigde Staten, 61 uit het Verenigd Koninkrijk, 57 uit

Italië, 16 uit Australië en 14 uit Canada. Aantallen onder de 10 waren er uit België, Zwitserland, Duitsland, Colombia, Ierland, Japan, Frankrijk, Mexico, Brazilië, Zweden, India, Denemarken, Polen en Egypte. We hadden 1 respondent uit China, Costa Rica, de Filippijnen, Mauritius, Nepal, Nieuw-Zeeland, Nigeria, de Oekraïne, Spanje en Thailand. In totaal hadden er mensen uit 30 landen meegedaan.

Niet iedereen had de vraag over het geslacht beantwoord, maar van wie dat wel hadden gedaan, hadden er 444 het vakje 'vrouw' aangekruist, 53 dat van 'man' en 5 dat van 'anders'. De respondenten gaven aan dat ze niet echt druk ondervonden van hun familie, cultuur of religie over het niet krijgen van kinderen. Ze waren gelijkelijk verdeeld tussen introvert en extravert. Bij de vraag over negatieve gevoelens, zoals afgunst jegens mensen met kinderen of kleinkinderen, spijt over de loop van hun leven of angst voor de oude dag, hadden de meesten 'oneens' of 'neutraal' aangevinkt. Dat correspondeerde met hun antwoorden op de vragen over positieve gevoelens over het realiseren van hun potentieel en hoe gewaardeerd ze zich voelden, waar ze juist 'eens' of 'helemaal eens' aankruisten.

'Met zo'n bizar gelukkige steekproef,' merkte Marian Dragt op, terwijl ze de data op zo'n manier rangschikte dat ik er ook wijs uit kon worden, 'is mijn aanname dat hun gevoel van vervulling overeenkomt met dat van jou.'

Die conclusie had ik niet aan zien komen, maar ze sloeg de spijker op z'n kop. Want hoewel ik besef dat ik de diepte van de liefde tussen een ouder en een kind niet na kan voelen, ben ik elke dag dankbaar dat ik geen kinderen heb. Ik ben blij dat ik moedig en koppig genoeg ben geweest om mijn eigen weg te gaan en ik ben mezelf erkentelijk voor de ervaringen die ik mezelf heb gegeven. Natuurlijk, als ik moeder was geworden had ik andere ervaringen

opgedaan. Wanneer het moederschap op mijn levenspad had gelegen, dan zou dat het leven zijn geweest zoals dat bij me paste, maar zoals het nu is, voel ik me compleet gelukkig en heb ik niet het idee dat ik iets mis. Integendeel, ik voel me de koning te rijk in mijn kinderloze en nu ook kleinkinderloze bestaan.

Een onbesproken onderwerp

De keus om geen kinderen te krijgen, of die nu bewust of tegen onze wil in is gemaakt, reist ons leven lang met ons mee. Dat bracht me ertoe het leven zonder kinderen te beschrijven door de lens van de vier seizoenen. We zullen niet allemaal de 100 halen, maar elk seizoen van ons leven beslaat zo'n 25 jaar.

De lente staat voor onze jeugd, wanneer alles nog mogelijk is of lijkt, wanneer we beginnen te ontdekken wie we zijn en wat voor soort leven het best bij ons past. We hebben ideeën over onze toekomst en voor sommigen staat al vast dat kinderen daar geen onderdeel van zijn.

In de zomer zet het kinderloos blijven – door omstandigheden of uit eigen keus – ons op een ander spoor dan wat de meeste mensen volgen. Terwijl we worden wie we zijn, zullen we nieuwe vrienden vinden, nieuwe uitingen van onze liefde en toewijding, en misschien stappen we met plezier in de rol van tante of oom.

In de herfst brengen we de oogst binnen. Ervaren en wijs zijn we wellicht professioneel op de toppen van ons kunnen en beginnen we ons onderscheidingsvermogen over te brengen op jonge mensen met wie we via ons werk of in ons persoonlijk leven bevriend raken.

Dan komt de winter, wanneer veel ouders erop rekenen dat hun kinderen voor hen zorgen en wij onderhoudend genoeg moeten zien te zijn, zodat mensen ons willen blijven bezoeken en helpen met dingen die we zelf niet meer kunnen.

Je zult veel mensen leren kennen in dit boek. Ik heb meer dan zeventig interviews gehouden met mensen uit zestien landen in de leeftijd van twintig tot in de negentig. Ik heb de afgelopen twee jaar ook talloze informele gesprekken gevoerd met mensen die me, zodra ze hoorden waar ik mee bezig was, apart namen om me hun eigen verhaal te vertellen, of dat van vrienden of familieleden. Bijna iedereen die ik beschrijf, blijft anoniem. Uitzonderingen zijn mijn moeder, met wie ik nog altijd veel praat over mijn afwijzing van de rol waarvan zij zegt dat die haar de grootst mogelijke vervulling heeft gebracht. Je zult ook mijn nichtje Stephanie leren kennen, die net als veel van haar leeftijdgenoten van in de dertig op de kritieke kruising staat: zullen we of zullen we niet? In elk seizoen heb ik ook mijn eigen reis beschreven, of in elk geval de reis zoals ik me die herinner vanuit mijn huidige, 64-jarige gezichtspunt. In deze hoofdstukken ontmoet je ook mijn partner Jos, die zich niet kan herinneren ook maar een minuut een kinderwens te hebben gehad.

Door de tekst heen vind je uitspraken van mensen die commentaren schreven bij de vragen in het onderzoek. Om ze in een context te kunnen plaatsen heb ik van iedereen het geslacht, de leeftijd, de professe en het land vermeld zoals de respondenten dat zelf invulden. Je zult ook schrijvers tegenkomen die al eerder in deze materie zijn gedoken. Ik heb dankbaar gebruikgemaakt van hun onderzoeken en inzichten, en voor mensen die meer willen weten heb ik achterin een lijst opgenomen met boeken die ik interessant, nuttig en inzichtelijk vind.

Met het schrijven van dit boek heb ik willen laten zien dat geen kinderen krijgen een positieve optie is, een goede keus voor een rijk leven. Het is niet mijn bedoeling om me tegen het krijgen van kinderen uit te spreken. Kinderloos leven is niet voor iedereen weggelegd, en laten we vooral niet allemaal ophouden met nieuw

leven op aarde zetten. Wel wil ik het leven zonder kinderen aanbevelen aan iedereen voor wie dat hun roeping is. Hoe meer van ons trouw kunnen blijven aan onszelf, hoe beter.